

mei 2026

Lepelaar. Foto Alexander van Twillert

Agenda

- **Zaterdag 2 mei, 299ste vogeltelling** op de Westdijk in Bunschoten-Spakenburg, bij het elektrische gemaal, 09.00-10.00 uur. Elke eerste zaterdag van de maand, weer of geen weer.
- **Vrijdag 15 mei, natuurtekenen** in de kwekerij/boomgaard, 10.30-13.00 uur, tegenover Paleis Soestdijk, Geef je op als je mee wil doen op tekenen@ivn-eemland.nl.
- **Zaterdag 16 mei, open dag kwekerij/boomgaard** tegenover Paleis Soestdijk, Amsterdamsestraatweg, Baarn, 11.00-16.00 uur. Om 12 u en 14 u rondleiding. Ook 7 juni, 4 juli, 12 juli, 18 juli, 25 juli, 2 aug, 8 aug, 15 aug, 22 aug, 30 aug, 5 sep, 12 sep, 17 okt.
- **Zaterdag 23 mei, vogelfietstocht oeverwaluwwand** Bunschoten en polder Arkemheen, start om 09.00 uur bij het hek voor Metaalweg 12, Bunschoten, 2 à 2,5 uur, opgeven voor 20 mei bij andrea.galama@casema.nl of hayoni@duck.com
- **Zondag 31 mei, wandeling IVN Eemland** over de Stompert, Soesterberg, parkeerterrein aan de Van Weerden Poelmanweg tegenover restaurant 't Hoogt, 10.00 uur. Opgeven via de website www.ivn-eemland.nl

- **Zaterdag 6 juni, 300^e vogeltelling** Westdijk Bunschoten-Spakenburg en **viering 25-jarig bestaan** van de tellingen, Westdijk bij gemaaltje, 09.00-10.00 uur.
- **Zondag 7 juni, slootjesvissen voor kinderen**, A.P. Hilhorstweg/hoek Spiekerweg Soest, 14-16 uur, opgeven niet nodig. **LET OP, niet meer op tweede pinksterdag, we sluiten aan bij de landelijke datum.**
- **Zondag 7 juni, open dag kwekerij/boomgaard** tegenover Paleis Soestdijk, Amsterdamsestraatweg, Baarn, 11.00-16.00 uur. Om 12.00 uur en 14.00 uur rondleiding. Ook op 4 juli, 12 juli, 18 juli, 25 juli, 2 aug, 8 aug, 15 aug, 22 aug, 30 aug, 5 sep, 12 sep, 17 okt
- **Woensdag 10 juni, vergadering coördinatoren** werkgroepen IVN Eemland, Museum Soest, 19.30 uur.
- **Vrijdag 19 juni, natuurtekenen** in de kwekerij & boomgaard, 10.30-13.00 uur, tegenover Paleis Soestdijk. Geef je op als je mee wil doen op tekenen@ivn-eemland.nl.
- **Woensdag 24 juni, midzomeravond kwekerij/boomgaard**, tegenover Paleis Soestdijk, 20.00-21.30 uur. Natuurgidsen vertellen over de plek. Vogelaar Arjan van Noort vertelt over vogels vanaf 20.15 uur.
- **Zaterdag 27 juni, Open Heuveltuinenroute** in o.a. Soest, 11.00-16.00 uur. Geef je tuin op om te laten zien dat kan [hier](#).
- **Zondag 4 juli, open dag kwekerij/boomgaard** tegenover Paleis Soestdijk, Amsterdamsestraatweg, Baarn, 11.00-16.00 uur. **Met Buitenband van de Herenboeren.** Om 12.00 uur en 14.00 uur rondleiding. Ook op 12 juli, 18 juli, 25 juli, 2 aug, 8 aug, 15 aug, 22 aug, 30 aug, 5 sep, 12 sep, 17 okt (afwisselend za en zo).
- **Zaterdag 11 juli, plukochtend** op kwekerij & boomgaard tegenover Paleis Soestdijk, 11.00-13.00 uur. Ook op 1 aug, 29 aug, 19 sept, 26 sept, 3 okt, 10 okt (alle zaterdagen). Koop voor zeven euro een gifvrij bosje.
- **Zondag 12 juli, insecten speuren** met gids Dick Nagelhout in kwekerij & boomgaard Paleis Soestdijk, 11.00-13.00 uur.
- **Zondag 12 juli open dag kwekerij/boomgaard** tegenover Paleis Soestdijk, Amsterdamsestraatweg, Baarn, 11.00-16.00 uur. Om 12.00 uur en 14.00 uur rondleiding. Ook op 4 juli, 12 juli, 18 juli, 25 juli, 2 aug, 8 aug, 15 aug, 22 aug, 30 aug, 5 sep, 12 sep, 17 okt (afwisselend za en zo).
- **Zaterdag 25 juli, insecten speuren** met gids Dick Nagelhout in kwekerij & boomgaard Paleis Soestdijk, 11.00-13.00 uur.
- **Zaterdag 26 september, provinciale vrijwilligersdag** voor IVN'ers op Shelter 611 op Vliegbasis Soesterberg. Met workshops en natuuractiviteiten. Nadere invulling volgt nog.

(In rood activiteiten van onze afdeling, als er niks bij staat is opgeven NIET nodig)

Wanneer je als niet-IVN-lid meedoet aan een door IVN Eemland georganiseerde activiteit, ben je niet via IVN Eemland verzekerd en neem je dus voor eigen rekening en risico deel aan die activiteit. Je zult IVN-Eemland niet aansprakelijk stellen voor door jou eventueel geleden schade en je verleent IVN Eemland onvoorwaardelijk vrijwaring. Je zult noch jezelf noch derden tijdens die activiteit in gevaar brengen en je houden aan de aanwijzingen die je door of namens de coördinator van de activiteit worden gegeven.

Wandelen over de Stompert op zondag 31 mei

Marjan Brouwer

Zondag 31 mei wandelt het IVN Eemland met gidsen over de Stompert.

- De Stompert is een natuurgebied en militair oefenterrein bij Soesterberg. De Stompert is vernoemd naar de hoge top in dit gebied. Dit punt ligt op 51 meter boven NAP. In 1882 werd daar het 'pompstation der waterleiding' gebouwd met een waterreservoir op het hoogste punt in het gebied. Dit station was ooit verantwoordelijk voor de drinkwatervoorziening van de stad Utrecht.

- Het is een afwisselend gebied. Vooral de strubbenbossen maken het bijzonder. Strubbenbossen zijn in het verleden ontstaan door het regelmatig afhakken van de eikenbomen. De grillige, bemoste 'strubben' zijn prachtig om te zien! Het bos met daartussen liggende heideveldjes biedt een onderkomen aan onder andere reeën, konijnen, vossen, zandhagedissen en hazelwormen. Ook verrassend zijn bloeiende en zeldzame planten zoals Hondsviooltjes, Boslathyrus, Dalkruid, Grondster en Duivelsnaaigaren.

De eikenstrubben, hier in de winter te zien.

Startplaats:

Soesterberg, parkeerterrein aan de Van Weerden Poelmanweg tegenover restaurant 't Hoogt

Zondag 31 mei 10.00 uur

Deelname is gratis.

Aanmelden verplicht via de website van IVN Eemland www.ivn-eemland.nl

Fotosafari in Eemnes door de fotowerkgroep

Dick Nagelhout

• Zoals iedere vierde zondag van de maand gingen we als fotogroep op pad in een natuurgebied in onze omgeving. Vorig jaar maakten we vanuit Theehuis Eemnes een wandeling langs de waaien van de Eemnesserpolder. Nu kozen we het Gemaal Eemnes en de Eemnessersluis als vertrekpunt. Vanaf hier heb je een mooi zicht op de Eemnesservaart met op de achtergrond de toren van de Sint Nicolaaskerk in Eemnes.

Zicht over de Eemnesservaart op Eemnes. Foto Dick Nagelhout

• Het was prachtig weer: een zonnetje en weinig wind. Allereerst gingen we op zoek naar het steenuiltje. Die was weer present maar alleen de mensen met lange lenzen maakten een scherpe foto. Daarna gingen we op zoek naar de weidevogels. Grutto, tureluur en Kievit waren present in de plas-dras graslanden, maar het viel ons op dat de

aantallen kleiner waren dan een paar jaar geleden. In het riet zagen we onder meer rietgorzen en rietzangers, zoals het hoort. We hoorden de koekoek, de kleine karekiet en de snor. In de slootjes en vaarten zwommen zwanen, meerkoeten met pullen, wilde eenden en kikkers.

Rietzanger. Foto Gina Valkenhoff

• Fotogeniekeschappen hielden het gras op de dijken kort. Het was een gezellig geblaat maar we waren ook getuige van een dramatische ontwikkeling. Een ooi wilde haar lammetjes niet laten drinken. Zij had een te volle uier. Volgens onze amateur-dierenarts had zij daaraan vermoedelijk een ontsteking waardoor de lammetjes niet voldoende te drinken kregen. Heleen heeft er voor gezorgd dat de eigenaar maatregelen neemt. Al met al een geslaagde ochtend, voor mens en dier!

Ruim zeventig deelnemers voor IVN Koningsdagfietstocht

Piet van Dijk

- De jaarlijkse IVN Fietstocht op Koningsdag mag zich nog steeds verheugen in een grote belangstelling. Maar liefst **74** exemplaren konden we uitdelen bij molen De Windhond. Daarnaast zijn er per mail nog **3** exemplaren als PDF gestuurd. De fietstocht wordt ook op de website en de IVN-app geplaatst. Veel mensen fietsten met z'n tweeën meestal met 1 exemplaar, dus ik gok 125 deelnemers.
- Het gros van de fietsers zijn naar schatting de 65 al enige tijd gepasseerd. Verreweg de jongste deelnemer was 40 jaar. Uit reacties bleek dat er nogal wat mensen de tocht fietsen die nog maar kort in Soest wonen en dat een leuke manier vinden om meer te weten te komen over het dorp. De vermelde horeca bleek echter niet altijd open.... Een aandachtspunt voor volgend jaar.
- Eén van deelnemers heeft aangeboden de route op GPS vast te leggen, zodat die binnenkort beschikbaar komt op de website. Enkele andere fietsers, kennelijk al gewend om met de smartphone te fietsen, vroeger daar ook naar. Ook werd gevraagd naar fietsroutebordjes, maar omdat de route een deel door wijken gaat waar geen bordjes staan, is daarvan afgezien.
- Verwarrend is voor fietsers dat op de middag van Koningsdag ook het Koningslint plaatsvindt rond de molen, een stel activiteiten voor een goed doel met onder meer een fietstocht. Die tocht is uitgepeild en onderweg wachten de deelnemers, die dus een bijdrage betalen. Het IVN hecht eraan om activiteiten gratis aan te bieden.

De route voert onder meer langs het vogelplasje aan de Verlengde Hooiweg in Soest, vlakbij de fietsbrug en het kunstwerk. Daarachter ligt dit plasje met vaak kieviten en tal van watervogels.

Gaspeldoornbloemen lekker, maar..... niet gezond?

Piet van Dijk

- *Gaspeldoornbloemen: heerlijk om te eten!* stond in het aprilnummer van Natuur Nabij bij de hoofdfoto. De informatie had ik zonder te checken van mijn dochter Simone, die zich specialiseert in eetbare planten in Nederland. Wie ben ik om dat te betwijfelen?
- Alma Dijkgraaf waarschuwde me echter. „Weet je zeker, dat de bloemen van de gaspeldoorn heerlijk om te eten zijn? Wikipedia en een plantensite zeggen, dat de hele plant (blaadjes, naalden, zaden én bloemen) cytosine bevatten en giftig zijn. Dit heeft dezelfde uitwerking op de hersenen als nicotine. Hoewel bloeiende gaspeldoorn wanneer de zon erop schijnt heerlijk naar kokos ruikt, toch maar vanaf blijven?”

● Gelukkig hebben we internet en hoeven we niet meteen naar de bibliotheek te snellen om het juiste boek te vinden met de informatie. En inderdaad: gaspeldoorn bevat het giftige cytosine, daar zijn de bronnen duidelijk over. Cytosine is een plantaardige giftige stof die voorkomt in onder andere brem, goudenregen (in de zaden heel veel tot 3 procent, maar in de bloemen toch nog 0,2 procent) en gaspeldoorn.

- Het is tegenwoordig een stof waar onderzoek naar gedaan wordt omdat het erg helpt om mensen met roken te laten stoppen. De giftige stof zit vooral in jonge uitlopers en de zaden en **niet in de bloemen in volle bloei**. Daarom wordt aangeraden bloemen vol in de bloei te plukken (wel met handschoenen aan) en deze verder te verwerken.
- Alma: „Dat cytosine kan helpen bij het stoppen met roken, had ik ook gelezen. ‘t Feit, dat je de bloemen van de gaspeldoorn beter met handschoenen kan plukken, vind ik een veeg teken. Ik zou toch voorzichtig zijn met de opmerking ‘de bloemen zijn heerlijk om te eten.’”
- Gaspeldoorn (*Ulex Europaeus*) hoort bij de familie van de Leguminosae (vlinderbloemen). Het is een hier en daar veel voorkomende, maar vaker vrij zeldzame doornstruik. Groeit als pioniersoort op zandgrond, heide en in de binnenduinen langs de Noordzee en Atlantische kust. De struik kan tot 2 meter uitgroeien. De gele kenmerkende bloemen bloeien in april tot juni, maar soms al in december of januari. Wordt vaak van een afstand gezien verward met

Tekening van Maria Sibylla Merian (1647-1711)

brem, die tot dezelfde plantenfamilie hoort, een vergelijkbare bloemkleur heeft en ook op vergelijkbare plekken kan groeien.

- Gaspel is een vergelijkbaar woord als gesp en inderdaad werden de doorns in de Middeleeuwen vaak gebruikt om kleding te sluiten. De grijsgroene blaadjes hebben een stekelige punt en de takjes eindigen in een niet afbrekende glanzend bruine harde punt. De gele, 2 cm. lange bloemen zitten aan korte twijgjes in de oksels van de bladdoorns. De vrucht is een doosvrucht: een peul die maar een paar (giftige) zaden bevat.

- Gaspeldoorn was in gebruik als groen-bemester (stikstof binden), brandhout en als doornhaag. Vroeger werd de struik ook bij huizen aangeplant om er de was op te kunnen drogen. Want door de doorns waaide de was niet weg. Er werd kleurstof uit de bast gewonnen.

- De plant bevat ook nog wat samengestelde suikers als Ulexlectine, dat medisch gebruikt wordt om kankercellen te markeren.

- Van de verse en gedroogde bloemen van gaspeldoorn werd en wordt echter wel thee gezet en vaker (erg lekkere) wijn gemaakt. Behalve de bloemen vol in de bloei moet je andere delen van de plant dus nooit gebruiken, zegt de website Natuur-en-Keuken.nl. Van de verse en gedroogde bloemen van gaspeldoorn werd en wordt thee gezet en vaker zelfs wijn gemaakt.

Kluten, blauwborst, lepelaar: wat wil je nog meer?

Hayo Nijenhuis

- Hieronder de waarnemingen van vogels bij de plasjes van Vitens op de Westdijk in Spakenburg op zaterdag 4 april 2026, tijdens de telling van 9.00 tot 10.00 uur. Er waren maar liefst 28 mensen aanwezig; fijn dat er zoveel belangstelling is voor deze telling!
- Het weer was niet onaangenaam, half bewolkt, zuidwesten wind, kracht 2, de temperatuur was rond 10°C. De sfeer was gemoedelijk en gezellig. Jan van Duijvendijk had onverwacht koffie meegenomen: hartelijk dank!
- Deze keer hebben we in totaal **41 vogelsoorten** geteld. Het totaal aantal waargenomen soorten vanaf 2001 is nu **164** en in dit jaar 2026 zijn **53** soorten gezien en/of gehoord. Sinds de start op 7 juli 2001 van deze ononderbroken maandelijkse tellingen, was dit de 298e keer.
- We hebben deze keer een paar heel bijzondere soorten kunnen waarnemen, al waren ze niet voor alle aanwezigen goed te zien: heel even de ijsvogel, en op het randmeer een geoorde fuut en middelste zaagbekken. Dichtbij waren steeds prachtig kluten te zien. Een paartje bruine kiekendieven gaf een fantastische vliegshow en er kwam een zwarte wouw overvliegen.

Geoorde fuut. Oto Alexander van Twillert

- Opvallende afwezige was de cetti's zanger. Deze soort hebben we al heel lang iedere maand gehoord, behalve de laatste keren. Ik vermoed dat de lange koude periode in januari en februari hem fataal is geworden; het is immers een mediterrane soort die niet wegtrekt.
- Na tien uur stonden we nog even met een paar mensen na te praten en warempel: plotseling was daar de blauwborst! En even verderop de lepelaar; degenen die richting Spakenburg de tellocatie verlaten hebben, moeten hem hebben gezien! Daarom heb ik die twee soorten toch opgenomen in de lijst.

Hieronder de lijst:

aalscholver 8, bergeend 4, **blauwborst 1**, blauwe reiger 1, brandgans 4, bruine kiekendief 2, buizerd 1, geoorde fuut 1, grote canadese gans 2, grutto 2, ekster 2, fazant 4, fuut 7, grauwe gans 21, lepelaar 1, middelste zaagbek 4, grote zilverreiger 1, houtduif 3, kleine mantelmeeuw 2, knobbelzwaan 2, kokmeeuw 6, krakeend 5, kuifeend 9, **kluut 12**, meerkoet 5, nijlgans 2, rietgors 3, rietzanger 1, slobeend 6, smient 4, scholekster 1, slobeend 3, tjiftjaf 1, waterral 1, wilde eend 10, wintertaling 1, witte kwikstaart 2, **ijsvogel 1**, zilvermeeuw 2, zwarte kraai 1, zwarte wouw 1.

Blauwborst. Foto Alexander van Twillert

Welkom de volgende keer **op zaterdag 2 mei 2026** en **op zaterdag 6 juni**, dan vieren we de **300ste keer en 25 jaar vogeltelling langs de Westdijk!**

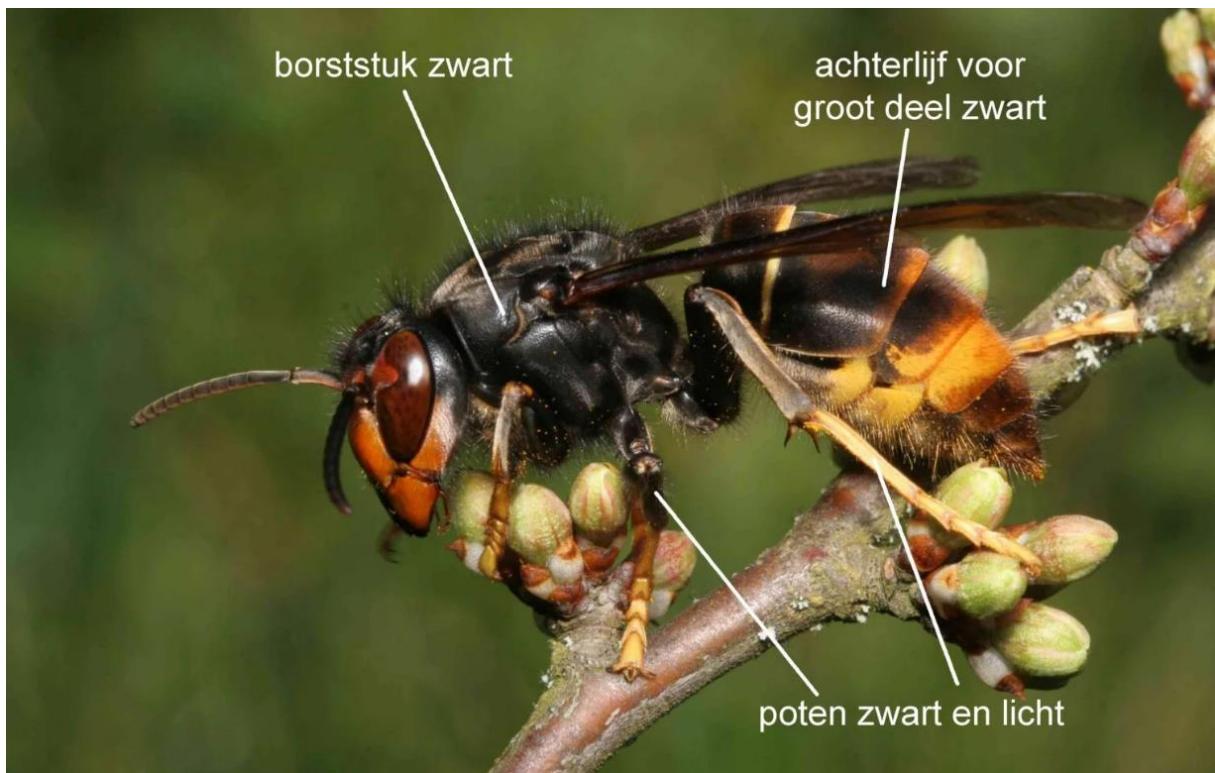
Aziatische hoornaar heet nu geelpoothoornaar

Piet van Dijk

Geelpoothoornaar. Dat is de nieuwe naam voor de Aziatische hoornaar, die sinds 2017 in ons land de biodiversiteit bedreigt door grote hoeveelheden honingbijen, wilde bijen en andere insecten te eten. De soort is opgenomen op de Unielijst van de EU Exotenverordening omdat ze schadelijk zijn voor inheemse insecten.

Waarom deze nieuwe naam?

- *Vespa velutina* (letterlijk: fluweelachtige wesp) is de wetenschappelijke naam van het insect dat tot nog toe bekend stond als Aziatische hoornaar. Een hoornaar is een grote wesp, Aziatisch duidt op zijn oorsprong, Zuidoost-Azië. Wetenschappers vinden deze naam echter verwarrend omdat er ook een Aziatische reuzenhoornaar (*Vespa mandarinaria*, mandarijnkleurig) bestaat. Die komt niet in Europa voor, maar mocht dat ooit gebeuren, dan is de naamgeving verwarrend.

Fafbeelding EIS Kenniscentrum

- Een andere reden is dat de nieuwe naam de hoornaar beter herkenbaar maakt. Geelvoethoornaar zou eigenlijk correcter zijn, omdat niet de gehele poot geel is, maar het is niet voor iedereen duidelijk waar de 'voet' van een wesp zit. Een derde reden is dat

geelpoothoornaar aansluit bij het Engelse yellow legged hornet en het Franse frelon à pattes jaunes (hoornaar met gele pootjes, uit beide talen vertaald).

Wie bepaalt dat eigenlijk, deze nieuwe naam?

- Dat is het Nederlands Soortenregister, dat de standaard zet voor naamgeving van alle ruim 47.000 bekende Nederlandse soorten planten, dieren en schimmels. Aan het Nederlands Soortenregister draagt een groot aantal kennisorganisaties en individuele experts bij. Naturalis Biodiversity Center in Leiden en EIS Kenniscentrum Insecten verzorgen het beheer van het register.

Hoe wijd heeft de geelpoothoornaar zich inmiddels verspreid?

- Werden in 2023 in Nederland nog 599 nesten ontdekt, met name doordat ze opgespoord zijn door imkers, in 2024 waren dat er 2204 en vorig jaar maar liefst 10.101. Omdat elke nest een aantal koninginnetjes

oplevert die in het voorjaar weer een nieuw nest maken, word dit jaar een vervijfvoudiging verwacht, ruim 50.000. De meeste zitten in het zuiden van Nederland, maar inmiddels zijn ze de grote rivieren overgestoken. In België en in Frankrijk, waar de eerste voet aan wal zette in 2004, is de situatie dramatisch: veel imkers stoppen omdat ze hoornaar niet meer tegen kunnen houden. Ook richting Spanje, Portugal en Duitsland breidt het insect zich uit.

Hoe is de situatie in de provincie Utrecht?

- De geelpoothoornaar kwam in 2023 in Utrecht binnen, toen werden negen nesten gevonden, in 2024 waren dat er 86. In 2025 werden 490 nesten geregistreerd. Voor dit jaar worden zo'n 2800 nesten verwacht, ruim vijf maal zoveel.

- EIS Kenniscentrum Insecten adviseert om te stoppen met het bestrijden ervan. Ze wijst erop dat er, door vallen te zetten om de hoornaars te vangen, ook andere insecten zoals de Europese hoornaar of de gewone wesp, worden meegevangen en doodgaan. Imkers inspecteren de vallen een paar keer per dag om die insecten vrij te laten. De Nederlandse Bijenhouders Vereniging en Imkers Nederland, die vrijwel alle 11.000 imkers in Nederland omvatten, willen nog doorgaan met het bestrijden.

Zie je een geelpoothoornaar? Maak een foto en upload hem naar [waarneming.nl](https://www.waarneming.nl). Zonder foto kunnen meldingen niet worden behandeld.

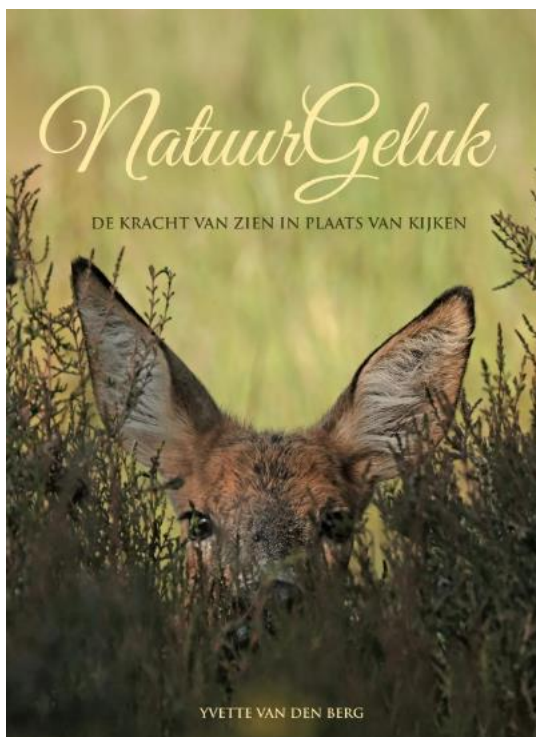
Fotoboek 'De kracht van zien in plaats van kijken'

Piet van Dijk

- Natuurfotograaf, wandelgids en spreker Yvette van den Berg uit Lage Vuursche heeft recent een nieuw boek vol prachtige foto's van eigen hand het licht doen zien. *'NatuurGeluk, de kracht van zien in plaats van kijken'* laat haar visie zien dat de natuur niet alleen mooi is, maar ook daadwerkelijk bijdraagt aan ons welzijn en geluk. Beleef de natuur als een bron van kracht, verwondering en verbinding, is haar boodschap.
- „Ik schrijf dit boek omdat ik heb ervaren dat de natuur meer doet dan ons blij maken met mooie plaatjes”, schrijft Yvette. „Maar bovenal schrijf ik dit boek omdat ik wil delen wat ik zelf telkens opnieuw ervaar tijdens mijn wandelingen: de momenten van verstilling, verwondering en van helderheid. NatuurGeluk is voor mij geen eindpunt, geen doel dat je kunt afvinken, maar een levenshouding en een manier van kijken’.
- Het boek bevat naast inspirerende teksten ook reflectieve vragen die natuurgenieters zichzelf kunnen stellen zoals ‘Wat gebeurde er toen je langer bleef kijken?’ of ‘Welke kleine details zag je die je anders was misgelopen?’ of ‘Welk dier uit het bos spreekt jou het meest aan?’ Daarnaast vertelt Yvette ook bijzonderheden over allerlei dieren en planten. Een bijzonder hoofdstuk vertelt over haar ontmoeting met een wolf. Ook vertelt ze over reddingsacties van reekalfjes. En nog veel meer.

Nog een paar tips:

- schrijf elke dag een waarneming op, hoe klein ook
- vertraag: sta stil bij een boom, een vogelgeluid, de geur van regen
- ook in de stad is er natuur: tussen de stoeptegels, een merel die zingt
- vijf minuten in een natuurlijke omgeving verlaagt al meetbaar je stressniveau

bestel het boek op www.naturebliss.nl

ISBN 97 8908 3226 798

Help mee met bloemen planten op de Eng

Frank Jansma, voorzitter Vrienden Soester Eng

- Deze zomer komt er een prachtige rand zonnebloemen langs het Chris Uijterwijkpad en de Engtuin. Zaterdag 9 mei om 10 uur gaan we de zonnebloemzaden daarvoor planten.
- Die moeten ongeveer een cm onder de grond, uitstrooien leidt tot mislukking, vandaar dus planten. We hebben daarbij hulp nodig en hoe meer mensen, hoe sneller we klaar zijn. Wil je ons komen helpen? Het wordt een leuke ochtend met koffie, thee en koek en natuurlijk heel veel zonnebloemzaad!
- Wil je ons via een antwoord op onderstaande mail laten weten of je mee wilt komen helpen? Voor de catering willen we graag weten op hoeveel mensen we kunnen rekenen.
- Mail naar info@soestereng.nl

Het IVN afdeling Amersfoort e.o. viert dit jaar het 50-jarig bestaan. We feliciteren de afdeling van harte met het jubileum. Kijk eens rond op www.ivn.nl/afdeling/amersfoort/ voor bijzondere activiteiten. De afdeling is actief in de gemeenten Amersfoort, Leusden en Woudenberg. De afdeling telt ongeveer 400 leden. Hiervan zijn circa 120 mensen als vrijwilliger actief.

Hieronder enkele artikelen uit De Grote Ratelaar, dat is de titel van het blad van zowel de afdeling 't Gooi en Omstreken als Heuvelrug & Kromme Rijn.

Stem van de natuur

Een Aardhommel in de lente

In het kader van Stem voor de natuur is vandaag *Bombus terrestris* aan de beurt om door mij te worden geïnterviewd. Daarmee geef ik haar, en haar soort een stem. Een stem waarmee we haar horen en serieus kunnen nemen. Een stem van een organisme dat zo onopvallend haar gang gaat, met een heel boeiend leven en met eigen rechten op een ongestoord en prettig bestaan in een passende habitat.

Ik stel haar eerst even voor.

Bombus terrestris, beter bekend als de aardhommel. Een van de dikste en vroegste hommels die worden waargenomen. Wie geniet er niet van het gezoem van deze bruin-geel-witte, flink behaarde hommel op de voorjaarsbloei in zijn tuin? Wie is hij, of liever wie is zij, want de jonge koninginnen zijn in het voorjaar het eerst present. Sterker nog, zij hebben als enigen van hun soort de winter overleefd en beginnen aan een nieuwe voortplantingscyclus.

Waar in onze regio kunnen we jou en je soort aantreffen?

Ik overwinter onder de grond, liefst in wat zanderige losse bodem. Ideaal voor ons zijn de open stukken op de hei en de zonnige plekken in het bos. En dan kruipen we tot wel 40 cm diep de grond in. Die winter, helemaal alleen, dat is een lange nacht hoor. Donker, koud, met af en toe rare trillingen van de grond, die me eraan herinneren dat ik nog leef. Dan word ik wakker, baan me een weg omhoog en warm eerst lekker op in de zon. Vleugels spreiden, even oefenen en weg ben ik. Op zoek naar de eerste nectar om aan te sterken. Blij als ik een krokus tegen kom, longkruid, lenteklokje of groot hoefblad of die nectarovervloed van sleedoorn. Gisteren nog een krokus bezocht, met diep onderin die heerlijke nectar, ik was nog aan het smullen toen de bloem alweer dicht ging en me opsloot. Er zat niets anders op dan daar te overnachten. Bepaald geen straf. Na de winter kun je ons overal aantreffen waar bloemen zijn. En weet je, tegenwoordig ook vaak in kassen waar we helpen jullie tomaten en paprika's te bestuiven. Daar zijn we werkelijk heel goed in vanwege onze lange tong en ons vriendelijke, meegaande karakter.

Dat brengt me op de volgende vraag. Hoe ziet jouw dagelijks bestaan er verder uit?

Mijn belangrijkste taak in het korte leven is het stichten van een nieuw volk en zorgen voor zoveel mogelijk nakomelingen. Ik zoek een geschikte holte voor een nest, begin met de bouw van cellen en leg daar, als ik voldoende op krachten ben gekomen, eitjes in. Dat worden de werksters die voor het broedsel gaan zorgen tot we compleet zijn. De larven worden gevoed met stuifmeel, daar komen dan later de darren uit en de jonge koninginnen, die de volgende winter moeten zien te overleven.

En hoe zit het met die piraterij?

Ach dat overkwam mij ook bijna. Dat zit zo...ik was net aan een fijn nest in een muizenhol begonnen, grasjes, mos bij de ingang om het te camoufleren, zag er erg netjes uit. Kwam er een andere koningin langs en probeerde mij weg te pesten. Maar ik won, dat snap je. De kolonie is en blijft van mij. Mijn zus overkwam het ook en die kon mooi vertrekken. Kaperij is het.

Aardhommel (foto: Fred Jansen)

Wat zijn je grootste zorgen?

Waar zouden we zijn zonder bloemen. Liefst zoveel mogelijk verschillende. Dat lijkt nu nog wel oké, maar het wordt steeds minder. Grote grasvelden zonder een bloemetje, om van te gruwen. En dan ook nog dat gespuit met pesticiden, daar moeten mensen echt mee stoppen. Kijk, ik overleef dat nog wel, maar over de toekomst van onze soort, van alle bombussen eigenlijk, maak ik me grote zorgen. Alle vriendelijke biomensen met hun verwilderde tuinen ten spijt, het is niet genoeg. Dat wij zo van jullie mensen afhankelijk zijn, het is echt geen fijn gevoel.

Wat zou je wensen voor de toekomst van je soort?

Een gifvrije, bloemrijke plek om te leven, met ook voldoende nestgelegenheden. Net als iedereen eigenlijk, een dak boven je hoofd en voedsel. Dat is wel het minimale dat we nodig hebben. En dat we een stem krijgen om te laten horen waar we recht op hebben.

Ik hoorde dat er in Peru al rechten aan de bijen zijn toegekend. Heel bijzonder. En ook in Nederland staan er mensen op die vechten voor rechten voor bijen en hommels. Daar put ik dan wel hoop uit.

Kijk maar eens op Bee Foundation. En vertel ons verhaal, zodat iedereen ons leert waarderen en bewonderen. Begin vooral bij de kinderen, die niet bang voor ons mogen zijn. We zijn leuk en lief en doen grappige dingen en genieten van dezelfde dingen als iedereen. Van de zon, van bloemen met kleuren en geuren, en van elkaar.

Dank voor dit boeiende gesprek Bombus terrestris, ik wens je een mooi leven.

Hetty Brouwer

Loodglans en Paarse korstzwam

Goudglans klinkt beter, maar loodglans is ook niet slecht, toch? Laat je niet foppen: loodglans is een schimmelbesmetting waar fruitbomen en vooral pruimenbomen (*Prunus*) aan dood kunnen gaan.

Loodglans is een schimmelziekte. Als de boom besmet is, kun je dat in de zomer zien aan de bladeren: deze krijgen een grijs-witte kleur, als van oude loodafdichtingen bij daken, en de bladeren voelen bros aan. Die loodgrijze kleur ontstaat omdat het bovenste laagje van het blad loslaat en er lucht onder komt. Bij ernstige aantasting sterven er takken af en uiteindelijk gaat de boom dood. Maar vaak blijft de boom nog enkele jaren kwakkelen, zonder vrucht te dragen. Ondertussen woekert de schimmel voort.

Het lijkt of loodglans een schimmelaantasting is van de bladeren, maar dat is niet zo: de schimmel leeft in het kernhout. Bij doorzagen van aangetaste takken zie je bruine verkleuringen. Deze schimmel is een wondparasiet: hij dringt de boom binnen via wonden. Daarom worden gevoelige fruitbomen zoals pruimen alleen in de zomer gesnoeid: dan zijn de wonden het snelst weer genezen en is de kans op besmetting dus het kleinst. En in de zomer zijn er minder sporen.

Paarse korstzwam (*Chondrostereum purpureum*)
Het lijkt of ik het nu opeens over iets heel anders heb, namelijk een paddenstoel. Met een andere naam. Maar deze paddenstoel is het vruchtlichaam van de veroorzaker van loodglans! Op bomen waar in de zomer loodglansbladeren aan zitten groeien in de herfst deze paddenstoeltjes.

Paarse korstzwam

De soort is, zoals zijn naam al suggereert, paars en aan de rand wit gekleurd. De vruchtlichamen zijn leerachtig, korstvormend en liggen overwegend plat tegen de bast aan, we noemen dat "resupinaat". Het korstvormende deel is tot 4 cm breed en tot 0,5 cm dik. De randen zijn golvend en de bovenzijde is grijswit, donzig behaard en enigszins gezo-

Paarsekorstzwam

neerd. Het hymenium, het sporendragende weefsel, is glad (dus geen poriën of lamellen), lila-paars en later meer bruin-violet tot bruin. Er treedt geen verkleuring op bij kneuzing. De afstaande, meestal golvende randen van de vruchtlichamen zijn vaak vergroeid in naast of boven elkaar gelegen rijen. Het vruchtlichaam is éénjarig. De soort kan eigenlijk niet verward worden met andere korstzwammen, gezien zijn opvallende paarse kleur. Het is een zeer algemene soort.

De paddenstoel wordt in de herfst gevormd bij een hoge relatieve luchtvochtigheid met veel regen, mist of dauw en een temperatuur van 10 °C. Dat klinkt als herfst in Nederland. Uit de korstzwam ontstaan de sporen, die door de wind verspreid worden en hopen een gewonde *Prunus* te vinden. Maar ook andere bomen worden wel besmet. Na de winter drogen de vruchtlichamen op en worden ze bros, maar kunnen in deze toestand nog lange tijd op de boom aanwezig blijven.

De Paarse korstzwam is een necrotrofe zwakteparasiet op levende bomen, met name *Prunus*. Het mycelium groeit in de houtvaten en verspreidt zich door de hele boom, waardoor deze verzwakt. Als de boom het loodje heeft gelegd gaat de paarse korstzwam verder met het dode hout vertieren.

De Paarse korstzwam kan gebruikt worden als biologische bestrijding van de Amerikaanse vogelkers. Op de afgezaagde stobben worden de sporen van de schimmel gesmeerd en als de schimmel de wortels bereikt heeft gaat de boom dood. Of dit erg succesvol is in de bestrijding van de Amerikaanse vogelkers is mij onbekend.

Bronnen met meer informatie:

https://nl.wikipedia.org/wiki/Paarse_korstzwam

<https://fruitbomen.net/informatie/ziekten-en-plagen/ziekten/loodglan>

<https://www.hetzonneveld.nl/oud/loodglans.html>

Anje Oosterhuis (tekst en foto's)

Het verschil ..... in bloeitijd

Hoe weten planten dat het tijd is om te gaan bloeien? Waarom bloeit de ene soort veel vroeger in het jaar dan de andere?

Planten bloeien om zich te kunnen voortplanten. Daarvoor hebben ze vaak de hulp nodig van buitenaf. Het is zinvol om deze fase af te stemmen met de insecten, de vogels of de wind die daarvoor hulp bieden.

We weten dat bloemen van verschillende planten niet allemaal tegelijk te zien zijn. Gelukkig maar, het zou het ene moment een ongekende uitbundigheid betekenen en de rest van het jaar saai zonder kleurvariatie. Ook voor de insectenwereld is die afwisseling goed: bijen en vlinders kunnen op verschillende momenten nectar vinden. De bloeitijd is genetisch in de plant vastgelegd, toch wordt deze sterk door de omstandigheden beïnvloed. In steden die een warmer klimaat hebben dan daarbuiten, zijn tot ver in de winter wel ergens bloemen te vinden. Of gaan de vroege bloeiers eerder bloeien dan volgens het boekje.

Lange- en kortedagplanten

Er zijn kortedagplanten en langedagplanten, maar ook planten waarop de daglengte geen invloed heeft. Om de daglengte te bepalen hebben planten een receptoreiwit. Onder invloed van licht wordt het eiwit omgezet in een andere vorm en 's nachts weer teruggebracht naar het oorspronkelijke eiwit. Als de nacht ten opzichte van de dag korter wordt dan is er te weinig tijd om het proces helemaal terug te draaien en stapelt het omgevormde eiwit zich op. Bij het overschrijden van een bepaalde waarde weet de plant dat het tijd is om te bloeien. Dat is voor iedere soort verschillend. De voorjaarsbloeiers zijn kortedagplanten; ze hebben weinig lichtdagen nodig om te bloeien.

Voordelen van vroeg bloeien

Planten hebben zich aan de omstandigheden aangepast of andersom: ze groeien alleen waar ze een goede plek hebben gevonden om optimaal te gedijen. Zo zijn er verschillende redenen aan te dragen waarom sommige soorten vroeg in het voorjaar hun bloemen openen.

De vroegeling is een van de eerste bloeiers, weinig opvallend als klein plantje met witte mini-bloempjes. Het heet *Draba verna*, waarin verna voorjaar betekent. De hoofdbloei valt eind maart. Het is een winterannuel. Dat betekent dat de plant al voor de winter is ontkiemd en een bladrozet heeft gemaakt, tijdens de winterkou weinig leven toont om zodra de eerste warme winterzon schijnt, zijn bloemen te ontplooien. Zo is dit plantje dat tussen de stoeptegels en in kleine hoekjes staat zijn grotere en krachtige concurrenten voor.

Er zijn meer soorten die vroeg bloeien en klein zijn: vroege zegge, vroege haver en vroege ereprijs komen zo vroeg tot wasdom dat de zonne-energie nog niet krachtig genoeg is om veel in blad en stengels te kunnen investeren.

Bomen bloeien vaak eerder dan kruidachtige planten. De meeste bomen zijn windbestuivers. Dan is het handig als de boom nog geen bladeren heeft die het verspreiden en opvangen van het stuifmeel in de weg zitten. Els, wilg en hazelaar zijn al in de winterkou van katjes voorzien.

Planten van de bosbodem hebben baat bij vroeg in bloei staan. Zolang er geen blad aan de bomen zit, valt er voldoende licht op de bodemplanten om te kunnen groeien en bloeien. Kijk maar eens naar de bosanemoon, sterhyacint, nieskruid, lelietje-van-dalen en andere bosplanten die de bosbodem in het vroege voorjaar van kleur voorzien. Het zijn vaak bolgewassen die in de bol of knol in de voorgaande zomer het reservevoedsel hebben opgeslagen.

Mossen hebben weliswaar geen bloemen maar sporen. Op de zandverstuivingen is in februari al de rode gloed van de sporenkapsels van haarmos te zien. In de zomer is het op zo'n open plek te heet en te droog en is het mos in rust.

Klein hoefblad (foto: Fred Jansen)

Geel

Een andere plant met verna in de naam is speenkruid (*Ficaria verna*). Bekend als een van de vroegste bloeiers. Kort na de spectaculaire knalgele bloei rond 1 april verwelkt het blad en duikt de plant onder met een voedselvoorraad opgeslagen in knolletjes.

Gemiddeld iets eerder zijn de gele bloemen van klein hoefblad langs de waterkant en in bermen te ontdekken. Ze verschijnen voordat het blad zich ontplooit.

Opvallend is dat voorjaarsbloeiers meestal geel zijn. Het maakt ons na een lange donkere periode vrolijk. De nog schaarse aantallen insecten worden door het geel van verre gelokt om stuifmeel en nectar te halen. De vroege bloeiers zijn de snoepdozen voor de vroeg vliegende insecten.

Christine Tamminga

Boekbespreking

Scherpstellen

Auteur Roelke Posthumus

Uitgave Noordboek 2025 352 pagina's, 15 x 23 cm ISBN 978 94 6471 311 4 € 27,90

Het begon allemaal op De Beer, het fameuze vogeleiland bij Hoek van Holland dat aan onze VOC-mentaliteit ten onder is gegaan. Vier jonge natuurvrienden uit Den Haag gingen begin roerige jaren twintig vorige eeuw op de fiets naar De Beer om naar vogels te kijken en te fotograferen. Na de Eerste Wereldoorlog heerste in de wereld een stemming van 'alles moet anders', en dat liet zich ook gelden bij deze avontuurlijke tieners.

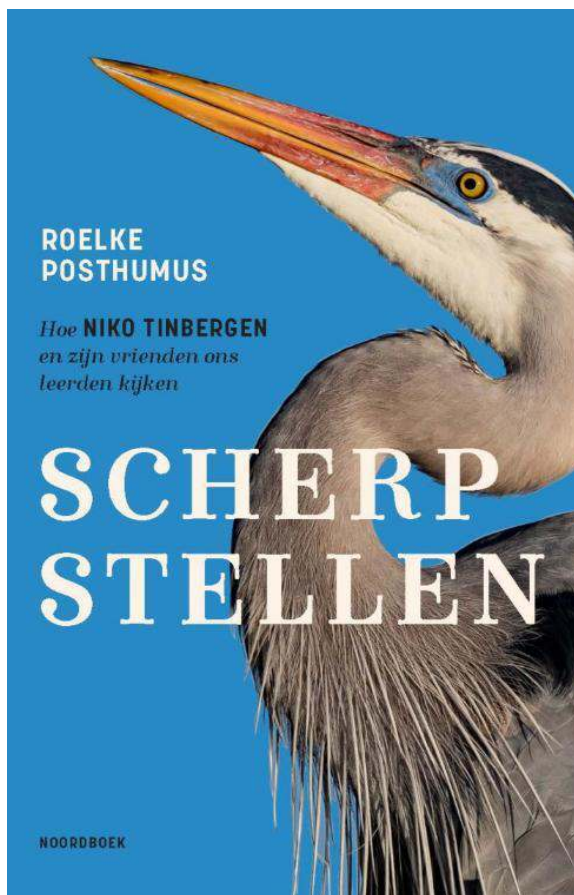
Op De Beer probeerde het viertal, vaak onder barre omstandigheden en met loodzware camera's, vogels op de (glas) plaat te zetten. Hun jarenlange vogelfotografie leidde als vanzelf naar waarnemingen van het gedrag. Jac.P. Thijssen, de goeroe van de Nederlandse vogelaars, spoorde de jongelui aan om alles precies te beschrijven. Hiermee was de basis gelegd voor de ethologie, de bestudering van het gedrag van dieren in hun natuurlijke omgeving.

De vier zouden later bekende biologen worden, met Niko Tinbergen als sleutelfiguur: hij wordt beschouwd als een van de grondleggers van de ethologie en kreeg daarvoor in 1973 een (gedeelde) Nobelprijs. Hij is vooral beroemd geworden door vier vragen te bedenken waarmee verklaard kan worden waarom dieren bepaald gedrag vertonen: 1. oorzaak (hoe het gedrag wordt veroorzaakt), 2. functie (welke functie(s) of selectieve waarde(n) het voor het dier dient), 3. ontwikkeling (hoe het zich in een individu ontwikkelt) en 4. evolutie (hoe het in de evolutie tot stand kan zijn gekomen en gehandhaafd is).

Tinbergen onderscheidde zich van 'oudere' gedragsonderzoekers door, in het veld, langdurige en nauwgezette observaties te maken van dieren en antwoorden te zoeken op zijn vier vragen. De aanstormende ethologen hebben tal van artikelen en boeken geschreven want hun doel was ook om zoveel mogelijk mensen kennis te laten nemen van hun bevindingen.

Over Tinbergen en zijn uitgebreide netwerk van wetenschappers is al veel gepubliceerd. Roelke Posthumus, schrijfster, bioloog en Tinbergen-fan, beschrijft in SCHERPSTELLEN vooral de ontstaansgeschiedenis van de ethologie, en daarmee uiteraard ook het leven van Tinbergen en zijn geestverwanten en tegenstanders. Het is bepaald geen dorre verhandeling, maar in een prettige schrijfstijl en heel boeiend wordt een eneroverende periode uit de gedragsbiologie van dieren belicht.

Het was bepaald geen koek en ei tussen de biologen. De taak van wetenschappers is om waarneembaar diergedrag te analyseren en te verklaren, aldus mede-Nobelprijswinnaar Konrad Lorenz. "De rest is luchtfietsen". Op een objectieve manier. Daartegenover stonden de psychologen,

zoals Johan Bierens de Haan, die stelde dat het bij de studie van diergedrag vooral gaat om de subjectieve ervaring, de gevoelens van het dier, hun emoties. Volgens deze medegrondlegger van de dierpsychologie misten de ethologen het belangrijkste van het diergedrag wanneer ze zich beperkten tot gedragingen van het dier. "Dieren zijn veel meer dan hun te meten buitenkant".

Deze richtingenstrijd loopt als een rode draad door het leven van Tinbergen en metgezellen. Dat gaat door tot aan het einde van zijn leven in 1988, als hij ook naar mensen begint te 'kijken' en bijvoorbeeld suggereert dat een beter inzicht kan worden verkregen over autisme bij kinderen door systematisch en objectief te kijken naar hun gedrag. Deze opvatting werd zwaar bekritiseerd.

SCHERPSTELLEN geeft een meeslepend kijkje in de wereld van biologen die na de Eerste Wereldoorlog onbekende paden insloegen bij het bestuderen van vogels. En vernieuwende methodieken ontwikkelden om diergedrag beter te begrijpen; methoden die nu nog gebruikt worden. Met Nederland als belangrijkste land.

Adri de Groot (Vogeldagboek.nl) 19 februari 2025

Boekbespreking

Meester in het Paradijs
Jac. P. Thijssse en het landschap
Auteur: Dik van der Meulen
Querido, Amsterdam, 2025
424 pagina's; harde kaft. € 34,99

Jac. P. Thijssse (1865 – 1945) is de bekendste Nederlandse natuurbeschermmer. Velen kennen zijn beroemde Verkade albums en oudere lezers herinneren zich nog de rode, langwerpige flora (Heimans, Heinsius en Thijssse; eerste druk 1899!). Gooise natuurliefhebbers weten natuurlijk dat hij het Naardermeer heeft gered, mede aanleiding voor de oprichting van Natuurmonumenten in 1905. Thijssse's markante kop is - in brons - te zien in Gasterij Stadszicht, naast 'zijn' Naardermeer. Straten, wandelingen en tuinen zijn naar hem genoemd en er zijn verschillende biografieën verschenen.

Dik van der Meulen heeft het aangedurfd om nóg een boek over hem te schrijven. In de inleiding vraagt hij zich af wat er nog is toe te voegen is aan alles wat er al bekend is. Het antwoord geeft hij zelf in de ondertitel: Jac. P. Thijssse en het landschap. Het boek gaat dus niet alleen over zijn leven en werk, maar ook over de door hem beschreven, geliefde en beschermde landschappen. Evenals Thijssse gaat de auteur er op uit om met eigen ogen te zien hoe de natuur erbij staat, maar dan ongeveer een eeuw later. Het resultaat is dit prachtig uitgegeven boek: een ode aan de grote Thijssse en aan de Nederlandse natuur, met soms een droevige ondertoon over alles wat verloren is gegaan.

Citaten uit Thijssse's boeken laten zien hoe hij zijn lezers meenam in zijn enthousiasme en liefde voor de natuur. Hier is de geboren onderwijzer aan het woord. Zijn hele werkzame leven heeft hij met groot plezier voor de klas gestaan en vaak trok hij met zijn leerlingen de natuur in. Naast zijn drukke baan en organisatorische werk schreef hij vele boeken, zoals de twintig Verkade albums, eerst met zijn vriend Eli Heimans, na diens overlijden in 1914 alleen. Bijna wekelijks ging hij de natuur in en tot op hoge leeftijd maakte hij wandeltochten tot wel 40 km.

Het boek volgt Jac. P. Thijssse's levensloop, en uit elke levensfase worden de landschappen waar hij van hield opnieuw bezocht en besproken. Het begint in Maastricht, waar hij in 1865 is geboren. Dus gaan we het mergelland in, waar ondanks zijn protesten enorme vernielingen zijn aangericht ten behoeve van de cementindustrie. Als hij 24 is wordt hij hoofd van een school op Texel en begint zijn levenslange liefde voor het eiland. Met Van der Meulen gaan we langs de plaatsen die Thijssse bezocht en beschreef. In zijn latere woonplaats Bloemendaal bezoeken we Thijssse's Hof, dat nog redelijk ongeschonden is. We volgen zijn wandelingen door het Gooi en een boottocht met zijn vriend Frederik van Eeden op het Naardermeer. Steeds worden Thijssse's observaties en pleidooien voor bescherming, met veel afbeeldingen uit zijn boeken, afgewisseld met beschouwingen over wat er nu van is geworden.

Sommige thema's waar Thijssse zich over opwond zijn nog steeds actueel: In 1920 (!) wees hij al op de natuurwaarde van stadstuinen en bestreed hij het volbouwen van tuinen in Amsterdam. Toen in 1925 een Amerikaanse leraar werd vervolgd omdat hij over de evolutie had onderwezen, vond hij dat 'een droevige vertoning'. Regelmatig wees hij op de waarde van de natuur voor de gezondheid en de noodzaak van stadparken. Hij was nauw betrokken bij de aanleg van het Amsterdamse bos.

Deze korte bespreking doet geen recht aan de enorme rijkdom van dit boek. Het is een waardig monument voor de vader van de Nederlands natuurbescherming. Koop het, lees het en geniet met Thijssse van de natuur en wat er mede door zijn toedoen van rest. En dan: er op uit!

Jan Stam